

Yhteiskunnallisen yrittäjyuden edellytykset ja uuden toimintamallin kehittäminen Suomessa

Musiikkia

Haastattelijana viestintävastaava Kati Savela-Vilmari ja vastaamassa kehittämispäällikkö Jukka Lindberg.

Kati Savela-Vilmari:

Tervetuloa uuteen Vates välittää -podcastsarjan jaksoon. Haastateltavanani on **Jukka Lindberg** Vates-säätiön kehittämispäällikkö. Tervetuloa, Jukka.

Jukka Lindberg: Kiitos

Kati Savela-Vilmari:

Viimeksi me puhuimme Jukan kanssa erilaisista malleista ja hankkeista ja kokeiluista, joita Suomessa on vuosien mittaan tehty, jotta löydettäisiin uusia reittejä heikossa työmarkkina- asemassa oleville ja vaikeasti työllistyville henkilöille työelämään. Puhuttiin esim. työpankki- kokeiluista, sivuttiin vähän Ruotsin Samhall-yhtiön mallia, josta on otettu oppia mm. tekeillä olevaan Suomen välityömarkkinat-malliin tai osatyökykyisten työllistämisen malliin ja sitten puhuttiin hieman myös sosiaalisten yritysten ja yhteiskunnallisten yritysten eroista.

Viimekertainen jakso oikeastaan päättyi siihen, että mainittiin tällainen ILONA-niminen hanke: ILONA on pidemmältä nimeltään Sosiaalinen yrittäjyys väylänä mielekkääseen työelämään. **Mistä siinä on kyse?** Nyt voitaisiin sitä vähän enemmän avata ja käydä edelleenkin läpi näitä erilaisia käsitteitä, jotka voisi selventää tätä kokonaisuutta. **Kerrotko vähän ILO-NAsta ja tästä ILONAn nimestä.**

Jukka Lindberg:

Jos aloitetaan ihan näistä termeistä eli sosiaalinen yritys ja yhteiskunnallinen yritys, jossa sitten on vielä osana tämä työhön integroiva yhteiskunnallinen yritys. Sosiaalinen yritys on ihan juridinen termi siinä mielessä, että meillä on Suomessa kyllä kohta poistuva ja aika lailla tällä hetkellä jo merkityksetön lainsäädäntö sosiaalisille yrityksille. Sosiaalinen yritys on periaatteessa mikä tahansa ja minkä tahansa toimialan yritys, joka työllistää vähintään 30 % henkilöstöstä kohderyhmistä, joita ovat vammaiset, pitkäaikaissairaat ja myöskin pitkäaikaistyöttömät henkilöt: vähintään yhden henkilön pitää olla vammaisen tai osatyökykyinen, mutta muuten periaatteessa pitkäaikaistyöttömiä. Se on ollutkin sellainen malli, jossa aika paljon oli läpikulkua. Sinne tuli pitkäaikaistyöttömiä henkilöitä, joita autettiin sitten eteenpäin ja sitten palkattiin taas uusia.

Mutta tämä o lainsäädäntö on nyt poistumassa ja yleinen eurooppalainen kehitys on myöskin vienyt siihen suuntaa. Tämä laajempi käsite eli yhteiskunnallinen yritys, eli yritys, joka tuottaa lisäarvoa yhteiskuntaan, joka ratkoo yhteiskunnan ongelmia ja parantaa asioita, sen

yhtenä fokusalueena on tämä työhön integroiminen, työelämän integroiminen ja sen takia ollaan nyt tässä hankkeen aikanaikin pyritty nyt sitten siirtymään käyttämään sitä termistöä. Puhutaan tästä työhön integroivasta yhteiskunnallisesta yrityksestä uutena mallina, jolla ei ole eikä luultavasti ole tulossakaan lainsäädäntöä, mutta on olemassa jo EU-tason määritelmä ja myöskin tulossa tarkennettu suomalainen määritelmä sen lisäksi, että se on jo olemassa siellä merkkikriteeristössä.

Kati Savela-Vilmari:

Kiitos tästä. Ja jos mennään tarkemmin vielä käsitteiden sisälle niin monia varmaan kiinnostaa se, miten juuri yhteiskunnallinen yritys käsitteenä ja toisaalta työhön integroiva yhteiskunnallinen yritys eroavat toisistaan? Eli tämä jälkimmäinen työhön integroiva yhteiskunnallinen yritys - englanniksi siitä käytetään lyhennettä WISE – Work Integration Social Enterprise. Suomen kielessä ei sille vielä ole oikein luontevaa lyhennettä. Eli Suomessa meillä on yhteiskunnallisen yrityksen merkki, jota myöntää Suomalaisen Työn Liitto. **Ensinnäkin onko tämä merkki kattava vai onko muitakin yhteiskunnallisia yrityksiä? Ja toisena kysymyksenä: Mikä on työhön integroiva -etuliitteen tavoite ja ero verrattuna tähän olemassa olevaan yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen Suomessa?**

Jukka Lindberg:

Yhteiskunnallisen yrityksen merkki ja sen kriteerit ovat itseasiassa hyvin samanlaiset, mitä on Euroopan unionin tasolla tehty määritelmä. Tämä määritelmä on hyvin luultavasti se, mikä tulee olemaan meilläkin sitten jatkossa yhteiskunnallisen yrityksen strategiaan liittyen. Se ajatusmalli on kuitenkin jo aika vakiintunut siellä. Niitä merkin saaneita yrityksiä on tietenkin suhteessa vähän verrattuna siihen, että kuinka paljon niitä arvioidaan olevan, kukaan ei tarkkaan ottaen tiedä montako yhteiskunnallista yritystä Suomessa on, mutta näitä merkin saaneita ja toisaalta Arvoliittoon eli yhteiskunnallisten ja arvoa tuottavien yhteisöjen ja yritysten järjestöön kuuluvia on yhteensä kuitenkin vain joitakin satoja. Kuitenkin varovaisimmatkin arviot sitten siitä kokonaismäärästä liikkuvat kuitenkin tuossa parissa tuhannessa tai lähellä sitä ja suurimmat arviot ovat jopa kymmenkertaiset. Itse arvioisin, että siinä parista tuhannesta ylöspäin puhutaan ja potentiaalisesti vielä paljon isommasta määrästä. Tätä voidaan verrata Ruotsin ja Hollannin ja Skotlannin tällaisten meille vertailukelpoisten maittenkin määriin. Tässä mielessä se potentiaali on tavallaan ja tämänhetkinen tilannekin on isompi kuin nämä varsinaiset merkkiä käyttävät yritykset tai jäsenenä olevat näyttävät. Jää potentiaalia paljon enemmänkin.

Kati Savela-Vilmari:

Kiitos Jukka käsitteiden selvennyksestä. Se on varmasti monelle hyödyllistä tietoa ja kiinnostavaa. ILONA-hanke on toiminut nyt noin kaksi vuotta tai vähän yli kaksi vuotta, ja uudenlaista yhteiskunnallisen yrittäjyyden mallia siinä ovat kehittäneet Vates-säätiö ja Diakonia Ammattikorkeakoulu. Mukana hankkeessa on myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus ja Silta-Valmennusyhdistys. Alussa mainitsit, että on ollut monenlaisia kokeiluja ja hankkeita, joissa on tehty hyvääkin työtä ja toimintamalleja. Ne eivät ole yleensä jääneet pysyviksi tai levinneet ainakaan laajasti käyttöön Suomessa. Onko siis ILONAssa tehty jotain ihan eri tavalla tai miksi uskot, että sen tuloksena voi syntyä pysyvämpää toimintatapaa ja toimintamallia ja olennaisena siinä on tämä juurruttamistyö, joka olisi hyvä aloittaa hyvissä ajoin aina, niin miten sitä on tässä ILONA-hankkeessa tehty?

Jukka Lindberg:

Tässä hankkeessa ensinnäkin olemme pyrkinet tekemään työtä ikään kuin eri tasoilla. Meillä on nämä kahden suuren yhteiskunnallisen yrityksen eli Siltavalmennuksen ja kierrätyskeskukseen osahankkeet, jossa he pyrkivät kehittämään omaa toimintaansa ja miettivät työkyvyn kehittymistä ja reittejä työelämään ja hakevat sitten myöskin näitä kansainvälisiä malleja, mitä me yhdessä taas tässä perataan läpi ja ollaan tehty kyselyitä ja käyty keskusteluja eurooppalaisten kumppanien kanssa.

Toisaalta meillä on tämä nimenomaan Diakonia Ammattikorkeakoulun ja Vatesin välillä tehtävä eurooppalaisen vertailun ja tutkimuksen ja sitten sitä kautta tapahtuvan mallintamisen työ, jossa pyritään hyvin tarkkaan löytämään sellaisia realistisia ja toimivia malleja, ja ollaan lähdetty sitä rakenteellisesti katsomaan, voi sanoa, ihan globaalilta tasolta.

Ensin, mikä on se ikään kuin poliittinen ja ideologinen perusta, mihin tällaiset mallit perustuvat eli tämä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja sitten toisaalta Euroopan unionin tasolla puhutaan paljon yhteisötaloudesta ja sitten näistä sosiaalisten oikeuksien pilareiden yksilöille takaamat oikeudet. Mikä on ikään kuin se sellainen oikeudellinen perusta ja, voi sanoa tällainen meidän yhteiskuntien tahtotila, siinä asiassa. Miten se sitten heijastuu sitten siihen kehitykseen sekä EU:n tasolla erityisesti, että sitten eri maissa ja miten me voidaan niitä asioita tunnistaa. Sitten myöskin erot ja samanlaisuudet meidän ja sitten vastaavien muiden yhteiskuntien välillä, mitä sieltä voidaan ottaa ja tuoda näitä asioita sitten esille. Niitä mitä voidaan, testataan sitten meidän kumppaneiden osahankkeissa ja muita asioita sitten tietysti käsitellään ihan ehkä enemmän teoriapohjalla ja keskustellen, mutta samalla niin, että ei pyritäkään tekemään jotain tällaista suurta ja raflaavaa, joka sitten yhtäkkiä pumpsautetaan näkyviin, vaan me ollaan toimittu kokoajan hyvin avoimesti ja tiiviisti mm. ministeriöiden suuntaan ja erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön. Tuodaan ne asiat sitä mukaa näkyviin, kun opitaan jotakin ja tuodaan se panos siihen työhön taas, mitä meillä yhteiskunnassa tehdään ja mitä ministeriöissä tehdään, että tuodaan sitä yhteiskunnallisen yrittämisen mallia eteenpäin.

Kati Savela-Vilmari:

Kiitos tästä. Tämä avasi hyvin hankkeen lähtökohtia ja toimintatapaa ja sitä, että koko kehittämistyön ajan on siis käyty avointa vuoropuhelua keskeisten tahojen kuten työ- ja elinkeinoministeriön kanssa, jolloin sitten uuden mallin edellytykset ja tarpeet ovat hyvin tiedossa sieläkin päässä.

Kerroit sitten, että ILONAssa on tarkasteltu kansainvälisiä malleja muutamista Euroopan maista. Tietääkseni on tehty vierailuja silloin, kun vierailujen tekeminen oli vielä mahdollista, ja on tehty kyselyitä, hankittu tietoa muulla tavoin ja tutustuttu ihan käytännössä erilaisiin sosiaalisten ja vastaavien yritysten malleihin esim. Iso-Britanniassa, Ruotsissa ja Alankomaissa. Mitä niiden vertailusta ja vuoropuhelusta näiden toimijoiden kanssa käytännössä haetaan Suomeen suunniteltavalle mallille?

Jukka Lindberg:

Voi sanoa, että tässäkin mennään oikeastaan makrotasolta mikrotasolle. Yhteiskunnan tasolta katsottuna siinä puhutaan nyt siitä, mitkä ovat ne tukirakenteet, verkostot ja mitkä on ne kytkennät tuonne tutkimus- ja opetuspuoleen. Minkälaista korkeakoulutasoista ja toisen

asteen tasoita koulutusta pitää tässä esimerkiksi lisätä ja kehittää, että voidaan saada sitä aikaan. Minkälaista neuvontapalvelua pitäisi saada ja kuten tiedetään, meillä on nyt olemassa esim. Arvoliiitto, on mennyt paljon siihen suuntaan, mutta sen toiminnan kehittämisen, että löytyy tukea sille, että pystyy opiskelemaan tällaisen yhteiskunnallisen yrittämisen perusteita, sillä siinä on puhe paljon yritystoiminnan osaamisesta, johtamista ja markkinointia, taloudenhallintaa ja kaikkea tällaista, sillä tavalla, että siinä on tällainen ylimääräinen twisti, että miten se yhteiskunnallisen arvon lisäys kytkeytyy siihen. Iso osa opetuksesta voi olla hyvinkin samanlaista, mutta eri tavalla ehkä koottua ja sitten toisaalta tarvitaan ehkä tiettyjä ehkä uusiakin osioita ja tässä halutaan, että nämä tunnistetaan, mihin korkeakoulut ja yliopistot voisivat lähteä, me tiedetään, miten se tehdään.

Me tiedämme, että Euroopassa on yliopistoja, joissa on hyvin vahvaa panostusta tähän, kun tällaista tutkija- ja koulutusverkostoa halutaan vahvistaa ja sitten myöskin luoda sellaista yrityshautomopohjaa ja muuta. Tässä katsotaan, minkälaista tällaista hautomoa ja toisaalta ehkä tällaista verkostoitumisen pohjalta ja ihan hankkeiden ja tällaisten koulutusohjelmien pohjalta autetaan yrityksiä jopa käynnistymään ja kehittymään ja kasvamaan siellä. Ylätasolla se on niin kuin tätä.

Sitten taas lähempänä ruohonjuuritasoa mietitään niitä ihan liiketoimintamalleja, myöskin liikeideoita ehkä jopa tällaisia social franchising -tyyppisiä ratkaisuja, eli millaisilla ideoilla voisi lähteä perustamaan sitä toimintaa, millaisille ihmisryhmille tai elinkeinoryhmille se voisi soveltua työpaikkana. Ja sitten unohtamatta sellaista erittäin isoa asiaa kuin rahoituspuoli eli minkälaisia rahoitusratkaisuja – miten meidän nykyiset palvelee, minkälaisia siellä voisi jatkossa olla ja miten tämä on ratkaistu sitten muualla. Minkä tyyppisiä rahoituspalveluja on sitten erityisesti yhteiskunnallisille yrityksille tarjolla ja tässä tapauksessa, kun painotetaan työhön integrointia tässä niin täytyy muistaa, että erittäin iso osa yhteiskunnallisista yrityksistä toimii jossakin määrin työhön integroivana, mutta tämä on laajempi käsite eli siinä on hyvin paljon tällaista ympäristön, hoivan, heikosti kehittyneiden alueiden tukemisen ja parantamisen tällaisia aspekteja, jotka voivat olla ilman, että siinä on työn integrointi mukana edes siinä toiminnassa.

Kuitenkin me nähdään Euroopassa, että hyvin monessa paikassa iso osa yhteiskunnallisista yrityksistä ovat ainakin osittain työhön integroivia ja nämä kulkee sitten käsi kädessä, että vaikka määritelmällisesti yhteiskunnallinen yrittäjyys ei sulje mitään toimialaa pois, se tunnistaa kuitenkin tiettyjä toimialoja, missä se on selkeästi enemmän tarpeellinen ja myöskin sellaisia, missä tämä työn integrointi on tietyllä tavalla helpoin ja järkevin toteuttaa ja näihin me halutaan myöskin suuntaviivoja ja selkeitä tavoitteita.

Kati Savela-Vilmari:

Tämä oli hyvä tarkennus. Milloin sitten ILONAssa luotava toimintamalli työhön integroiville yhteiskunnallisille yrityksille julkistetaan? Joko tiedon voi kertoa näin julkisesti?

Jukka Lindberg:

Hankkeen loppuseminaari on 22.9. eli viimeistään silloin se varmasti on jo sitten ulkona ja käytännössä just näin, että kesään mennessä asiat on sitten varmaan paketoitu ja kommentoitu ja tarkastettu ja muuta ja sitten kesän jälkeen lähdetään näitä asioita tuomaan. Mutta edelleen korostuksena se, että niin monia asioita viedään ihan koko ajan tuonne eteenpäin

eri verkostoissa ja eri tiimeissä ja työryhmissä ja muissa, että sillä tavalla tulemme yhdistelemään mm. tässä meidän loppuraportissamme tulee olemaan artikkeleja ja nehan tulee tosiaan sitten kesän jälkeen ulos. Siinä on se tiivistelmä, mutta monin osin nämä asiat ovat olleet nyt jo ulkona sitten sitä mukaa, kun niistä on löytynyt riittävä ymmärrys.

Kati Savela-Vilmari:

Juuri näin. Sitten ehkä voitaisiin päättää tämä tämän kertainen jakso siihen, että tuossa alku-puolella mainitsit tällaisen yhteiskunnallisten yritysten strategian, joka on osa hallitusohjelmaa. Millainen kytkös sillä on tähän ILONA-hankkeeseen ja miten näet sen merkityksen osana tätä kokonaisuutta?

Jukka Lindberg:

Yhteiskunnallisten yritysten strategia, mitä nyt erityisesti työ- ja elinkeinoministeriö on tässä tehnyt, niin me on tietysti pyritty asiantuntijoina ja hanketoimijana tukemaan sitä työtä ja viemään nimenomaan sinne suuntaan sitä meidän löytöjä ja tehdään sitä koko ajan. Se on niin sanotusti se iso asia, se strategia ja toimintasuunnitelma, mikä sieltä tulee ja sehän kattaa sitten sen koko yhteiskunnallisen yrittämisen mallin ja sitä kautta se on hyvin tärkeää, että me pyrimme tietysti myöskin tavallaan tuomaan niitä asioita sinne näkyviin, kun tiedetään, mitä siellä tarvitaan. Tässä mielessä uskon, että kun nämä asiat tulee ulos tuossa kevään mittaan, niin me voimme sitäkin myöten tavallaan ehkä omia tavallaan lisänäkymiä sitten vielä tai tällaisia lisäajatuksia tai visioita vielä tuoda eteenpäin, mitä kehitty.

Strategia, se on tosi iso steppi ja tämän työhön integroinnin kannalta tietysti tämä, miten tämä osatyökykyisten työllistämisen malli ja se mahdollinen toimija, mitä ollaan perustamassa, miten se homma etenee. Nämä kytkeytyy toisiinsa ja sitten taas tämä meidän työhön integroivien yhteiskunnallisten yritysten verkoston kehittämisen ja tämän mallin siltä osin kehittämisen kannalta tässä on monta asiaa, jotka kulkee vähän toistensa kanssa limittäin ja rinnan ja pyritään tukemaan. Mutta edelleenkin yhteiskunnan kannalta se strategia on se iso linjaus ja sitten toimintasuunnitelma, joka toivottavasti on sitten huomattavasti tarkempi ja konkreettisempi, tulee sitten luomaan niitä puitteita, minkä varassa sitten seuraava vuodet lähdetään tätä toimintaa kehittämään. Toki me pyrimme tässä alkavalla kaudella toivottavasti saamaan sitten mahdollisuuksia myöskin tehdä uusia kehitysavauksia ja uusia kehityshankkeita ja sitä kautta hakea taas lisää kasvua ja kehittämismahdollisuuksia tälle asialla.

Kati Savela-Vilmari:

Kiitos Jukka Lindberg tämän kertaisesta podcast-haastattelusta, jossa ei tälläkään kertaa liikuttu ihan yksinkertaisen käsitteiden ja asioiden parissa. Toivon mukaan se avasi kuitenkin hiukan tästä aihepiiristä kiinnostuneille tätä kokonaisuutta, johon kuuluu juuri yhteiskunnallinen yrittäjäyys, sosiaalinen yrittäjäyys ja kolmantena työhön integroiva yhteiskunnallinen yrittäjäyys ja kaikki nämä yhteiset kehittämisen tarpeet, joihin Suomessa siis on herätty jo joitakin vuosia sitten ja sitä nyt toden teolla edistetään.

Kiitos ja seuraavaan podcast kertaan.

Jukka Lindberg:

Kiitoksia.

Musiikkia